

گزارشی از

پروژه های مشترک دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی

با دستگاههای اجرایی در سال 1373

دکتر فتح الله مضطرزاده

معاون پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی

مقدمه:

به دنبال اتخاذ توسعه نقش تحقیقات در رشد و توسعه کمی و کیفی بخشهای تولیدی و خدماتی کشور در برنامه دوم، ضروری است به تقویت ارتباط و همکاری بین «دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی» و «دستگاههای اجرایی» توجه بیشتری شود.

اجرای پروژه های مشترک

تحقیقاتی بین «مؤسسات»^{*} و دستگاههای اجرایی، تأسیس صندوقهای مشترک، برگزاری فرصت‌های مطالعاتی در داخل کشور در بخشهای مختلف از جمله روشهای تقویت این امر است.

ارتباط بین دستگاههای اجرایی و مؤسسات از آنجا اهمیت پیدا می کند که برای دو طرف نتایج مثبتی به دنبال دارد. برای دستگاههای اجرایی «حل مشکلات و موانع توسعه اجتماعی - اقتصادی آنان از طریق متخصصین کشور» حائز اهمیت بوده و برای

مؤسسات به موارد زیر می
توان اشاره نمود:

الف. کاربرد علوم نظری در
مسائل مختلف اجتماعی -
اقتصادی و فرهنگی کشور؛
ب. استحکام جایگاه واقعی

متخصصین دانشگاهی در
حل معضلات کشور؛

ج. اختصاص بخشی از
بودجه تحقیقاتی دستگاههای
اجرایی به مؤسسات مربوط.
به طور کلی برای کشور با
توجه به موقعیت اقتصادی و
اجتماعی موجود، این ارتباط
نتایج زیر را به دنبال خواهد
داشت:

الف. جلوگیری از تحقیقات
موازی؛

ب. استفاده مشترک از
تجارب علمی-فنی موجود؛

ج. حداکثر استفاده از
امکانات و تجهیزات موجود
طرفین ذیربط.

بنابراین، به دستگاههای
اجرایی توصیه می گردد
جهت رفع مشکلات و موانع
خود از طریق علمی، توسعه

امکانات بالقوه و سوق
امکانات بالقوه به بالفعل اولاً
بخش تحقیقات خود را
توسعه داده و ثانیاً از توان
علمی مؤسسات در انجام
امور تحقیقاتی خود استفاده
لازم را بنمایند.

از بهترین ثمره های ارتباط
دستگاههای اجرایی با
مؤسسات که یکی از
روشهای آن انجام پروژه
های مشترک تحقیقاتی است،
نزدیک بودن نتایج تحقیقات
انجام شده و نیازهای
دستگاههای اجرایی است. در
این ارتباط نحوه به کارگیری
و بهره برداری از نتایج

تحقیقات که در حال حاضر
یکی از موضوعات مورد
بحث در رابطه با فعالیتهای
تحقیقاتی است، به سادگی
امکان پذیر است

4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	مرکز دانشگاهی استان مرکزی	20	
283	24	4	10	6	2	3	10	2	1	31	25	1	19	29	30	22	1	1	27	16	1	18	جمع کل	

جدول 12 تعداد پروژه های مشترک مراکز تحقیقاتی با دستگاههای اجرایی

ردیف	نام وزارتخانه (دستگاه اجرایی) نام مؤسسه		وزارت دفاع	وزارت تعاون	وزارت کشور	وزارت صنایع	وزارت بازرگانی	وزارت نفت	وزارت نیرو	وزارت آموزش و پرورش	وزارت صنایع سنگین	وزارت فرهنگ و آموزش عالی	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	وزارت کشاورزی	وزارت معادن و فلزات	وزارت تلفن	وزارت پست، تلگراف و آموزش پزشکی	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	وزارت جهاد سازندگی	وزارت اقتصاد و دارائی	وزارت راه و ترابری	شهرسازی	وزارت مسکن و شهرسازی	نهاد ریاست جمهوری	سازمان برنامه و بودجه	بخش خصوصی	جمع کل
1	پژوهشگاه مواد و انرژی		2	-	-	2	1	-	1	-	-	3	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	23
2	سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران		1	-	6	9	-	2	-	-	4	6	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	9	30	71
3	سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)		-	-	-	-	-	-	-	-	-	63	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63
4	مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران		-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
5	مرکز بین المللی علوم و تکنولوژی پیشرفته و علوم محیطی		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	4	
6	مرکز پژوهشهای شیمی و مهندسی شیمی ایران		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
7	مرکز تحقیقات و توسعه علوم و تکنولوژی مواد پلیمر		-	-	-	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	10
8	مرکز ملی اقیانوس شناسی		-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	3	-	1	-	-	-	2	-	9
9	مؤسسه بین المللی روشهای سوادآموزی بزرگسالان		1	-	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7
10	مژسسه بین المللی زلزله سشناسی و مهندسی زلزله		-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	1	5	-	1	1	4	-	-	-	-	-	-	-	15
	جمع کل		4	-	10	14	2	4	7	2	4	81	4	2	7	4	2	14	10	-	4	1	8	12	46	204	

جدول 3. وضعیت پروژه های مشترک دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی با دستگاههای اجرایی

نام موسسه	تعداد پروژه	سهم مؤسسه	سهم دستگاه اجرایی طرف قرارداد	جمع کل
دانشگاه اردبیل	1		4087	4087
دانشگاه اصفهان	4		36166	36166
دانشگاه تربیت مدرس	15	8157	205795	213952
دانشگاه تربیت معلم سبزوار	5		14344	14344
دانشگاه تهران	41	649930	2345152	2995082
دانشگاه جامع تکنولوژی	10	31400	281153	312553
دانشگاه سیستان و بلوچستان	10	59708	84292	144000
دانشگاه باهنر (کرمان)	12	24622	63124	87746
دانشگاه شهید بهشتی	2	75300	23700	99000
دانشگاه شهید چمران اهواز	5		60584	60584
دانشگاه صنعتی اصفهان	33		374759	374759
دانشگاه صنعتی امیر کبیر	24		808161	808161
دانشگاه صنعتی شریف	29		1176674	1176674
دانشگاه علامه طباطبایی	29		192938	192938
دانشگاه علم و صنعت ایران	25	52188	450485	502672
دانشگاه فردوسی	27	236089	291271	527360
دانشگاه گیلان	5	3380	82884	86264
دانشگاه ولی عصر رفسنجان	1		207500	207500
مجتمع آموزش عالی لرستان	1		13000	13000
مرکز دانشگاهی استان مرکزی (تفرش)	4	151514	86379	237893
پژوهشگاه مواد و انرژی	23		34437	34437
سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران	71	887116	856220	9483336
سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)	63	—	461300	461300
مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران	1	15077	9046	24123
مرکز بین المللی علوم و تکنولوژی پیشرفته و علوم محیطی	4	—	308100	308100
مرکز پژوهشهای شیمی و مهندسی شیمی ایران	1	—	30000	30000
مرکز تحقیقات و توسعه علوم و تکنولوژی مواد پلیمری	10	—	206502	206502
مرکز اقیانوس شناسی	9	30000	50000	80000
مؤسسه بین المللی روشهای سوادآموزی بزرگسالان	7	5450	65450	70900
مؤسسه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله	15	120500	328920	449420
جمع	487	2350431	16892423	19242854

و این نتیجه، از عواملی است که تقویت ارتباط بین دستگاه‌های اجرایی و دانشگاه‌ها را تأکید می‌نماید. در سال جاری (مانند سال قبل) سیاست توزیع بند 4 تبصره 55 قانون بودجه بر اساس میزان اعتباری بوده که هر یک از مؤسسات از دستگاه‌های اجرایی در جهت انجام پروژه‌های مشترک تحقیقاتی جذب کرده‌اند. در این جهت طی بخشنامه شماره 3/2413 مورخ 73/5/22 معاونت پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی به مؤسسات، فهرستی از طرح‌های مشترک جاری آنها با دستگاه‌های اجرایی خواسته شده بود که گزارش حاضر سیمایی از وضعیت آن پروژه‌ها را تشریح می‌نماید.

در این گزارش تعداد پروژه‌های مشترک، حجم قراردادهای و سهم مؤسسات و دستگاه‌های اجرایی

مشخص گردیده است. لازم به ذکر است، از آنجا که بخشنامه در تاریخ 73/5/22 به مؤسسات اعلام گردید، لذا این گزارش طرح‌هایی را که قرار داد آنها در شش ماهه دوم سال 1373 منعقد گردیده است شامل نمی‌شود. همچنین، چون گزارش مربوط به سال جاری است، حجم قراردادهای و سهم مؤسسات و دستگاه‌های اجرایی نیز فقط در سال جاری محسوب شده است و بخشی که در زمان بندی طرح‌ها به سال‌های آتی مربوط می‌گردد حذف شده است.

تعداد کل پروژه‌های مشترک دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی با دستگاه‌های اجرایی 487 پروژه بوده است که حجم قراردادهای مربوط به آنها بالغ بر 19 میلیارد ریال است که از این مقدار 16/8 میلیارد ریال توسط دستگاه‌های اجرایی

و 2/3 میلیارد ریال دیگر توسط دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی تأمین گردیده است. از کل 487 پروژه در دست اجرا، 283 پروژه آن توسط دانشگاه‌ها و 204 پروژه دیگر توسط مراکز تحقیقاتی انجام می‌گیرد.

جدول 4. وضعیت پروژه های مشترک دستگاههای اجرایی با دانشگاهها و مراکز

(هزار ریال)

تحقیقاتی در سال 1373

نام وزارتخانه (دستگاه اجرایی)	تعداد پروژه	سهام مؤسسات طرف قرارداد	سهام دستگاه اجرایی	جمع کل
وزارت دفاع	22	100	609516	609616
وزارت تعاون	1	1843	2657	4500
وزارت کشور	25	146876	1968270	2115146
وزارت صنایع	41	319601	5102769	5422370
وزارت بازرگانی	3	—	30045	30045
وزارت نفت	5	3981	182206	186187
وزارت نیرو	29	28040	1141417	1169457
وزارت آموزش و پرورش	32	24947	47807	72754
وزارت صنایع سنگین	33	17392	522033	539415
وزارت فرهنگ و آموزش عالی	100	602193	1075785	1677978
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	3	42000	70000	112000
وزارت کشاورزی	20	422717	892470	1135187
وزارت معادن و فلزات	34	—	880938	880938
وزارت پست و تلگراف	2	—	8000	8000
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	2	4104	4225	8329
وزارت جهاد سازندگی	22	79182	807193	886375
وزارت اقتصاد و دارائی	5	49713	181406	231119
وزارت راه و ترابری	3	5000	27633	32633
مسکن و شهرسازی	6	—	116333	116333
نهاد ریاست جمهوری	22	16705	816798	833503
سازمان برنامه و بودجه	7	—	919776	919776
بخش خصوصی	70	766037	1485156	2251193
جمع	487	2350431	1689243	19242854

از نظر تعداد پروژه های مشترک در سال جاری در میان دانشگاهها (جدول 1)، دانشگاه تهران با 41 طرح در ردیف اول و دانشگاه صنعتی اصفهان با 33 طرح در ردیف دوم و دانشگاه های صنعتی شریف و علامه طباطبایی هر کدام با 29 پروژه در ردیف سوم قرار می گیرند و در میان مراکز تحقیقاتی (جدول 2)، بعد از سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی کشور با 71 طرح و سازمان مطالعه و تدوین

کتاب علوم انسانی (سمت)* با 63 طرح، پژوهشگاه مواد و انرژی، مؤسسه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله و مرکز تحقیقات پلیمر ایران به ترتیب با 23، 15 و 10 پروژه در ردیفهای اول تا سوم قرار گرفته اند. از نظر حجم قراردادهای منعقد شده در سال جاری (جدول 3)، در میان دانشگاهها، دانشگاه تهران با رقمی نزدیک به 3 میلیارد ریال در ردیف اول و دانشگاههای صنعتی شریف و صنعتی امیرکبیر با مبالغی در حدود 1 میلیارد ریال و هشتصد میلیون ریال در ردیفهای دوم و سوم قرار گرفته اند و در میان مراکز پژوهشی، بعد از سازمان پژوهشها و سازمان سمت که بیشترین حجم قرارداد را داشته اند، مؤسسه بین المللی زلزله شناسی، مرکز بین المللی

علوم و تکنولوژی پیشرفته و علوم محیطی و مرکز تحقیقات پلیمر ایران با مبالغی در حدود 4/5، 3/1 و 2/1 میلیون ریال در ردیفهای اول تا سوم قرار می گیرند. قابل ذکر است همان ترتیبی که برای حجم قراردادهای دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی گفته شد در مورد میزان جذب از دستگاههای اجرایی (یا به عبارت دیگر میزان سرمایه گذاری دستگاههای اجرایی در اجرای آن پروژه ها) نیز وجود دارد. در میان 22 دستگاه اجرایی، شامل 19 وزارتخانه، سازمان برنامه و بودجه، نهاد ریاست جمهوری و بخش خصوصی (جدول 4)، که با دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی پروژه های مشترک تحقیقاتی داشته اند: الف. در میان وزارتخانه ها، وزارت فرهنگ و آموزش عالی دارای 100 طرح

مشترک بوده که از این تعداد 63 مورد آن مربوط به سازمان مطالعه و تدوین کتاب علوم انسانی (سمت) بوده است. ب. بعد از وزارت فرهنگ و آموزش عالی، وزارتخانه های صنایع*، معادن و فلزات و صنایع سنگین به ترتیب با 41، 34 و 33 پروژه در مراتب بعدی قرار دارند. پ. بخش خصوصی با 70 پروژه، 14/4 درصد از کل 487 پروژه مشترک را به خود اختصاص داده است. ت. از نظر میزان سرمایه گذاری که 22 دستگاه اجرایی مورد بحث روی پروژه های مشترک داشته اند، وزارت صنایع با 5/1 میلیارد ریال، وزارت کشور با 1/9 میلیارد ریال، بخش خصوصی با 1/5 میلیارد ریال و وزارت نیرو با 1/1 میلیارد ریال در ردیفهای اول تا چهارم قرار می گیرند.

بر حسب گروه‌های تخصصی (جدول 5)، از مجموع 487 طرح، به ترتیب 250 طرح به گروه فنی و مهندسی، 101 طرح مربوط به گروه کشاورزی، 87 طرح مربوط به گروه علوم انسانی و 49 طرح به گروه علوم پایه مربوط است. بنابراین، از مجموع 487 پروژه مشترک، 51/3 درصد آن در گروه تخصصی فنی و مهندسی، 20/7 درصد در گروه کشاورزی، 17/9 درصد در گروه علوم انسانی و تنها 1/01 درصد آن در گروه علوم پایه قرار گرفته اند.

جدول 5. وضعیت طرح‌های مشترک دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی با دستگاه‌های اجرایی بر حسب گروه‌های تخصصی در سال 1373 (هزار ریال)

نام گروه تخصصی	تعداد پروژه	مبلغ قرارداد	
		سهم مؤسسات طرف قرارداد	جمع کل
علوم پایه	49	30819	453297
فنی و مهندسی	250	1701608	14623081
کشاورزی	101	334429	1938102
علوم انسانی	87	283575	2228374
جمع	487	2350431	19242854

تخصصی علوم پایه ب. از کل مبلغ 16/8 میلیارد ریالی که از دستگاه‌های اختصاص دارد.

بررسی پروژه‌های مشترک دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی استانهای مختلف کشور با سایر دستگاه‌های اجرایی در سال 1373 (جدول 6) نشان می‌دهد:

الف. در میان کل پروژه‌های سال جاری، بیشترین پروژه‌ها به ترتیب به استانهای تهران، اصفهان و خراسان با 37، 32 و 37/388 پروژها اختصاص دارد و کمترین آن (1 پروژه) به استانهای لرستان و اردبیل تعلق دارد.

از کل 19/2 میلیارد ریال حجم کل قراردادهای در سال جاری، 76 درصد به گروه تخصصی فنی و مهندسی، 11/6 درصد به گروه تخصصی علوم انسانی، 10/1 درصد به گروه تخصصی کشاورزی و مابقی (2/4 درصد) به گروه

جدول 6. وضعیت پروژه های مشترک دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی استانهای کشور با دستگاههای اجرایی در سال 1373

نام استان	تعداد پروژه	سهم مؤسسات	سهم دستگاه اجرایی طرف قرارداد	جمع کل
تهران	378	1875118	15573933	17449051
خراسان	32	2360809	305615	541704
لرستان	1	—	13000	13000
سیستان و بلوچستان	10	59708	84292	144000
گیلان	5	3380	82884	86264
اصفهان	37	—	410925	410925
اردبیل	1	—	4087	4087
خوزستان	5	—	60584	60854
مرکزی	4	151514	86379	237893
کرمان	14	24622	270724	295346
جمع	487	2350431	16892423	19242854

نمودار ۱: سهم وزارتخانه‌ها در پروژه های مشترک دستگاههای اجرایی و مراکز تحقیقاتی در سال ۱۳۷۳

